

Konkurrencestatens pædagogik og specialpædagogikken

- inklusion, opbrud og nybrud

Prolog: Et nyt pædagogisk ideal!

Claus Holm, Aarhus Universitet, om opgøret med velfærdsstatens pædagogik (i en kronik i BUPL's udgivelse *Ny Nordisk pædagogik*):

”I dag, i bakspejlet, ved vi bedre. Vi ved, at Løgstrups idé om tilværelsesoplysning – ikke upåvirket af den danske højskoletradition – er afløst af idéen om kompetenceudvikling gennem læring, og at pædagogernes vigtigste opgave bliver at motivere den enkelte til at få lyst til at tage ansvar for udvikling af egne kompetencer. Vi ved også, at vi ikke er havnet i et fritidssamfund, men i et stadig mere globalt konkurrencesamfund, hvor uddannelse handler om at kunne klare sig på dette samfunds foranderlige arbejdsmarked. I den forstand er vi langt væk fra skolen som et fristed – som et reservat for Løgstrups idé om oplysning af den enkelte med respekt for den enkeltes urørlighedszone. Det er forklaringen på, at der er brug for et andet og mere tidssvarende pædagogisk ideal” (Holm 2012: 21).

Faglig baggrund

Brian Degn Mårtensson

- * Lektor på University College Sjælland
- * Tidl. lærer, konsulent og leder
- * Uddannet på Holbæk Seminarium og Aarhus Universitet
- * Sidder i redaktionen på tidsskriftet *Specialpædagogik*
- * Har udgivet en lang række bøger og artikler om pædagogik, undervisning, uddannelse, videnskabsteori og filosofi.

Lidt om indholdet

Følgende vil blive diskuteret i relation til især specialpædagogikkens udvikling, ide og praksis:

Virkelighedens problem

Pædagogikkens problem

Etikkens problem

Dagens kompetence-, videns- og læringsmål

- * En forøgelse af ikke-viden
- * Styrket tvivl i forhold til at undervise
- * En mindre konstruktiv tilgang til flere af tidens toneangivende strømninger
- * Reduceret omstillings- og forandringsparathed

Men først...!

Et blik på den dominerende pædagogiske tænkning.

Hvad er en folkeskole?

Folk + skole ???

Hvad er et folk?

Begrebet ”folk” stammer oprindeligt fra det græske ord *demos*, og har haft en række forskellige anvendelser på dansk. Fx: 1) Undersætter (tjenestefolk, folkekøkken), og: 2) Det egentlige, det almene, alle (folkestyre, folkeskole). Med Grundtvig især sidstnævnte.

Hvad er en skole?

Begrebet ”skole” stammer det latinske ord *schola*, der igen kommer af det græske ord *schole*, ”fri tid”, dvs. tid fri for praktisk arbejde, og dermed en mulighed for intellektuel udfoldelse. En skole er altså tid til fri tænkning.

Hvad er en folkeskole? Tre bud:

- * Et sted, hvor alle har ”fri tid”
- * Et sted, hvor et folk sætter sig selv fri
- * Et sted, hvor det enkelte menneske (som en del af et folkeligt/ nationalt/ statsligt fællesskab) gives frihed (i form af mod og evne til at tænke og handle selv)

Hvad er den nye ”folkeskole”?

- i princippet

”Fælles Mål for fagene præciseres og forenkles, så de bliver læringsmål, og så det står klart, hvad eleverne skal lære. Fordi undervisning, der planlægges og gennemføres med udgangspunkt i, hvad de enkelte elever skal lære, øger elevernes faglige niveau.” (UVM 2014)

- Et sted, hvor en stat lærer nogle elever, hvad staten mener, disse har brug for at kunne. Formålet er at skabe mere konkurrencedygtige medarbejdere til en fremtidig global markedssituation (kan måles via nationale test, PISA osv.).

Andre nye påvirkninger

- * Vuggestuer og børnehaver
- * Gymnasiets udvikling
- * Reformen af lærer- og pædagoguddannelsen
- * Fremdriftsreformen og forskningspolitiske tiltag
- * Relaterede tiltag på jobcenterområdet
- * Pres på fri- og højskoler

Pligt og tilskyndelse!

Christine Antorini:

”Hvis mine børn bidrager bedst til samfundet ved at tage en uddannelse, så har jeg som forælder en forpligtelse til at sørge for det. Hvis de kan tage et arbejde, så skal de tage et arbejde”.

Interview i *Berlingske Tidende* d. 10. august 2013

Eksempler på sproglige nyskabelser

- * Læringsmedarbejdere
- * Læringsagenter
- * Læringsvejledere
- * Læringsulighed
- * Læringscoach
- * ”Fra forskning til faktura”
- * Læringscentre
- * Synlig læring
- * Læringsportaler
- * Læringsmaksimering
- * Databaseret skoleledelse

Præstation og performance

Et konstant pres!

Hvad med dem, der ikke kan følge trop?

Vejen dertil

Periode	Teori	Videnskabelig metode
Modernitet	Knyttet til store narrativer	Undersøgelse indenfor narrativets rammer
Postmodernitet	Teoretisk fravær af store narrativer	Opløsning af narrativer/ frisættelse.
Post-postmodernitet	Knyttet til et konstrueret stort narrativ	Konstruktion af evidens, der matcher narrativet.

Konkurrencestaten (jf. Ove Kaj Pedersen)

	Nationalstat (1850-1950)	Velfærdsstat (1950-1990)	Konkurrencestat (1990-)
Subjekt	Individ	Person (uerstattelig)	Person (egennyttig)
Styremiddel	Disciplinering til individualitet	Dannelse til tilværelsesoplysning	Uddannelse til tilskyndelser
Fællesskab	Nation (ved national identitet)	Demokrati (ved deltagelse)	Sammenhængskraft
Ret	Frihed (garanteret ved ret)	Lige mulighed (til oplysning)	Lige mulighed (til arbejde)

Fra omsorg til mobilisering

Det gælder om at få alle med!

Ove Kaj Pedersen: Velfærdsstaten er under forandring, og i dag er mobilisering dens vigtigste opgave!

... du har fået mail!

” Kære forældre. Jeres børn fryser. I denne uge har hele Billesvej tværsuge, hvor fællesteamet er udeliv. Det betyder, at alle elever i denne uge tilbringe størstedelen af undervisningstiden udendørs. Men jeres børn har ikke tøj på til at være udendørs, de fryser rigtig meget og når man fryser lærer man ikke så meget. Derfor SKAL I sørge for, at jeres børn er klædt på til udeundervisningen. På forhånd tak for hjælpen. ”

Lars-Henrik Schmidt

”Officielle bekymringer”:

Beskæftigelse som omdrejningspunkt

Hvilken hjælp skal vi give?

Hvad er ”hjælp” i grunden?

(i: *Socialpædagogik – en grundbog*, Hans Reitzels Forlag)

Inklusion som mobilisering

Konceptet:

Ved at arbejde inkluderende, kan vi få flere med, og derved hæve vores nationale kompetenceniveau.

Gør vi det ikke, kan vi risikere økonomisk nedgang.

Giver det mening at diskutere det?

... eller er det hele bare et vilkår?

Virkeligheden – hvad er det?

Det sanselige?

Det målbare?

Det logisk nødvendige?

... eller måske det hele og mere til?

Viden om virkeligheden

Virkeligheden viser sig (måske) som:

- * Bevidst viden
- * Tavs viden
- * Ikke-viden

Pædagogikkens problem

**Hvordan
håndterer
vi disse
forhold?**

Verden ↔ Mennesket
(erkendelse, anskuelse, viden)

Individ ↔ Samfund
(Etik, moral, normer, love)

Gert Biesta: *Den smukke risiko*

”At åbne sig selv for en sådan mulighed begynder måske med en anerkendelse af, at skolen ikke forstås og bør forstås som et sted for *læring* – hvis man vil, kan man trods alt lære overalt – men at det, der gør en skole til en skole, er den kendsgerning, at det er et sted for undervisning, eftersom det er dette, der kendetegner skoler i sammenligning med de fleste, hvis ikke alle sociale institutioner, miljøer og arrangementer. At træde inden for skolens mure med udgangspunkt i den antagelse, at man ikke blot kan lære noget, men måske også kan blive undervist, er måske et meget lille skifte, men det er ikke desto mindre et afgørende og nødvendigt skifte, hvis vores mål er at give undervisningen dens rette plads inden for uddannelsesfeltet eller – for at formulere det på en anden måde – hvis vores mål er at give undervisningen tilbage til feltet for uddannelse”.

(Biesta 2014: 85)

Altså:

- * Vi lærer alle vegne. Ikke kun i skolen.
- * I en skole skal der især foregå undervisning!
- * I en skole opbygges, dannes, oplives og oplyses man.

Etikkens problem

Hvad er den rette handling?

Hvad er godt? Hvad er ondt?

Hvorledes bør man handle i livet?

Nogle (special)historiske neddyk

Skiftlinger – en teori om det særlige

Et djævlebarn

Lærer Marcus Frederik Bang spørger i 1739, hvad han skal gøre med drengen Henrich Brus. Han har forsøgt alt, men ”naar han skal straffes, maa han enten bindes eller af de andre Børn holdes, hans klæder maa næsten skære af ham, saa haard er han. I dag han skulle straffes, var det med Nød, at børnene og jeg kunne faa bugt med ham, han rev om sig og raabte, vi skulle lade ham med Fred, thi han foer dog Djævlen i Vold, og den Aand regerede i ham, hvad han saa end gjorde.”

(Kilde: Braad, Karen (2011): ”Væk med djævla og trolde”, i: Christiansen et al (red): *Specialpædagogik – en grundbog*. Kbh: Hans Reitzels Forlag.)

Et djævlebarn (fortsat)

”Enten det er i Kirken eller udenfor, forfører han alle de andre til Ondskab, saa hvor onde de selv er, maa de dog skrækkes ved hans Forhold og anklage ham”.

Direktionen beslutter, at drengen på grund af hans utrolige ondskab, ugudelighed og hårdnakkethed i gentagelsestilfælde skal sættes en måned i Christian den 4.s Børne- og tugthus.

(Kilde: Braad, Karen (2011): ”Væk med djævle og trolde”, i: Christiansen et al (red): *Specialpædagogik – en grundbog*. Kbh: Hans Reitzels Forlag.)

Andre ubehagelige børn

”Han var velbegavet, men lumsk, sky og ubehagelig. Når han skal straffes, viser han åbenlys trods og opsætsighed.” (Indberetning om drengen Carl August Olsen, 1903)

”... Begge var moralsk smittede piger. Dovne, ulydige, trodsige og løgnagtige. Ved højlys dag fremviste de deres blottede underlegeme for nogle drenge på Istedgades Skole...” (Indberetning på to piger, 1903)

(Kilde: Braad, Karen (2011): ”Væk med djævle og trolde”, i: Christiansen et al (red): *Specialpædagogik – en grundbog*. Kbh: Hans Reitzels Forlag.)

Historiske og nutidige afvigelser

- * Vanskabninger
- * Hysteriske kvinder
- * Kujoner i første verdenskrig
- * Homoseksuelle

- * ADHD?
- * Asperger?
- * AKT-børn?
- * Low performers?

Det gode, det sande og det smukke

Kan man sige noget alment om det?

Ja, men ikke noget videnskabeligt sandt.

Kærligheden er grunden!

"At opbygge er at forudsætte Kjerlighed; at være kjerlig er at forudsætte Kjerlighed; kun Kjerligheden opbygger. Thi at opbygge er at opføre Noget fra Grunden af, men, aandeligt, er Kjerlighed Alts Grund. Lægge Kjerlighedens Grund i et andet Menneskes Hjerte kan intet Menneske; dog er Kjerligheden Grunden, og opbygge kan man kun fra Grunden af, altsaa kan man kun opbygge ved at forudsætte Kjerlighed. Tag Kjerlighed bort, saa er der Ingen, som opbygger, og Ingen, som opbygges."

(Kjerlighedens Gjerninger)

At sætte den anden fri

Et spørgsmål om at tvinge til frihed:

Kærligheden som en normativ førstebevæger.

En kærlighedens pædagogik?

Følgende må ytres:

En ubetinget kærlighed til mennesket (alle som en).

En ubetinget tiltro til mennesket.

Den anden skal ikke blive noget bestemt, men til sig selv i sin egen elskelige form.

Poesi, nærvær og øjeblikke.

Konkurrencestatens pædagogik – normativitet og politik

Politiske nødvendigheder?

Pædagogiske nødvendigheder?

Etiske nødvendigheder?

Bør vi egentlig diskutere det?

Claus Holm, institutleder, DPU:

”Debatten om konkurrencestaten er en ulykkelig situation for forskningen. Den er blevet så holdningspræget, at sagligheden omkring emnet er forsvundet. Det gælder også de intellektuelles bidrag, der giver indtryk af, at også forskning kun er politik. I stedet giver debatten om konkurrencestaten anledning til at sige, at vi har brug for at genopfinde arbejdsdelingen mellem forskning og politik. For det er, på helt klassisk vis, den intellektuelles forskers rolle at bidrage til, at politikere ikke bliver usaglige og ansvarsløse.”

Blogindlæg på DPU's hjemmeside, maj 2016

Oplysningens visnen?

At tvinge til frihed *eller* at tvinge til ufrihed – det er spørgsmålet!

Det pædagogiske paradoks er under pres.

Medarbejderborgeren kommer!

Hvad skal specialpædagogikken dog stille op med sig selv?

- * Hvad kan og skal pædagogik handle om?
- * Hvad sker der med normaliteten og afvigelsen?
- * Hvad sker der med professionerne?
- * Hvordan handler vi etisk forsvarligt?
- * Hvem påtager sig ansvaret – og for hvem?

Nogle referencer

Biesta, Gert (2014): *Den smukke risiko – i uddannelse og pædagogik*. Aarhus: Klim.

Biesta, Gert & Säfström, Carl Anders (2010): "A Manifesto for Education". Publiceret online: www.mdh.se.

Dewey, John. (2009): *Hvordan vi tænker*. Oversat af Joachim Wrang. Aarhus: Klim.

Mårtensson, Brian Degn, Thomas Aastrup Rømer, Peter Kemp et al. (2013): "Den uddannelsespolitiske fimbulvinter". Kronik i *Politiken* den 13/5-2013.

Mårtensson, Brian Degn (2015): *Pædagogikkens evige genkomst*. Vejen: Nyt Askov

Mårtensson, Brian Degn (2015): *Konkurrencestatens pædagogik – en kritik og et alternativ*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Oettingen, Alexander von (2001): *Det pædagogiske paradoks – et grundstudie i almen pædagogik*. Aarhus: Klim.

Pedersen, Ove Kaj (2011): *Konkurrencestaten*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.

Rasmussen, Jens (2004): *Undervisning i det refleksivt moderne. Politik, profession og pædagogik*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.

Rasmussen, Jens, Kruse, Søren & Holm, Claus (2007): *Viden om uddannelse*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.

Rømer, Thomas Aastrup, Lene Tanggaard & Svend Brinkmann (red.) (2011): *Uren pædagogik*. Aarhus: Klim.

Undervisningsministeriet (2014): "Den nye folkeskole - en kort guide til reformen": www.uvm.dk. Kbh.: UVM.

Tak for i dag

- * www.briandegnmaartensson.dk
- * www.folkeskolen.dk
- * www.tidsskriftetspecialpaedogik.dk
- * [Facebook/ Brian Degn Mårtensson](https://www.facebook.com/BrianDegnMaartensson)
- * briandegnmaartensson@gmail.com